

**АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ
СУМСЬКЕ ОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ**

**РІШЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ КОЛЕГІЇ**

7 травня 2020 року

№ 6

м. Суми

Справа №02-06/03-2019

**Про порушення законодавства
про захист економічної конкуренції
та накладення штрафу**

Адміністративна колегія Сумського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України за результатами розгляду подання від 13.04.2020 №17 про попередні висновки у справі № 02-06/03-2019 та матеріалів справи,

ВСТАНОВИЛА:

1. ПРЕДМЕТ СПРАВИ

- (1) Розгляд справи № 02-06/03-2019 (далі – Справа) здійснюється у зв'язку з наявністю в діях АТ «Сумигаз» (ідентифікаційний код юридичної особи - 03352432) ознак порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

2. СТОРОНИ У СПРАВІ

- (2) **Відповідач:** АТ «Сумигаз». Слід зазначити, що 14.05.2019 на виконання рішення річних Загальних зборів акціонерів ПАТ «Сумигаз» (протокол №1 від 17.04.2019) внесено зміни до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань щодо найменування та типу Товариства ПАТ «Сумигаз», а саме:
- найменування публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Сумигаз» змінено на акціонерне товариство «Оператор газорозподільної системи «Сумигаз»; тип акціонерного товариства «Сумигаз» змінено з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство (м. Суми, вул. Лебединська 13, код 03352432, м. Суми, вул. Лебединська, 13) (далі – АТ «Сумигаз», Товариство) здійснює свою діяльність відповідно до статуту, редакція якого затверджена загальними зборами акціонерів Товариства (протокол Загальних зборів акціонерів ПАТ «Сумигаз» від 17 квітня 2019 року № 1), АТ «Сумигаз» є правонаступником публічного акціонерного товариства по газопостачанню та газифікації «Сумигаз». Основною метою діяльності АТ «Сумигаз» є отримання прибутку, створення висококонкурентного бізнесу, підвищення прибутковості виробництва, збільшення вартості Товариства.

АТ «Сумигаз» на підставі ліцензії, виданої відповідно до постанови Національного комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі- НКРЕКП) від 19.06.2017 №814 (із змінами, внесеними постановою НКРЕКП від 31.05.2019 №913) здійснює діяльність з розподілу природного газу в межах території міста Суми, Сумської області та села Мойка Краснокутського району Харківської області, де знаходиться газорозподільна система, що перебуває у власності, господарському віданні, користуванні чи експлуатації відповідно до законодавства, та здійснює щодо неї функції оперативно-технологічного управління.

- (3) Відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» є суб'єктом природної монополії.
- (4) Особливими умовами Ліцензії передбачено, що АТ "Сумигаз" є єдиним суб'єктом господарювання, який здійснює розподіл природного газу у межах території Сумської області, на якій розташовані діючі мережі Товариства.
- (5) **Заявник** – ТОВ «Скела Терциум» (ідентифікаційний код юридичної особи – 35247177, м. Київ, вул. Болсуновська, 13-15, оф. 509/1) є ліцензіатом господарської діяльності з постачання природного газу на території України. Відповідно до Законів України «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про ринок природного газу» та «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» постановою НКРЕКП від 27.04.2017 № 613 ТОВ «Скела Терциум» видано ліцензію на право провадження господарської діяльності з постачання природного газу на території України.

3. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ

- (6) Сумським обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України в межах своєї компетенції здійснено розгляд заяви ТОВ «Скела Терциум».
- (7) З метою з'ясування обставин, викладених у вказаній заяві, на адресу АТ «Сумигаз», НКРЕКП, АТ «Укртрансгаз», ТОВ «Кононівський елеватор» були надіслані відповідні вимоги про надання інформації та копій відповідних документів.
- (8) У зв'язку з наявністю у діях АТ «Сумигаз», які полягали у надсиланні окремим суб'єктам господарювання повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку з перевитратою підтвердженого обсягу природного газу в розрахунковому періоді за відсутності письмової заяви про припинення газопостачання від їх постачальників, ознак порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку розподілу природного газу газорозподільною системою у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу, розпорядженням адміністративної колегії територіального відділення від 24.04.2019 №8 розпочато розгляд справи №02-06/03-2019.
- (9) За результатами розгляду справи було складено подання про попередні висновки у справі № 02-06/03-2019 від 13.04.2020 №17, копію якого відповідно до пункту 26 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 № 169-р) (зі змінами), надіслано сторонам у Справі.

4. ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО СТАНОВИЩА

- (10) У зв'язку з розглядом справи, на підставі статей 12 та 48 Закону України „Про захист економічної конкуренції” у відповідності до вимог Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року за № 49-р та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605, проведено дослідження ринку розподілу природного газу у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.1 Встановлення об'єктів та суб'єктів аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища

- (11) Діяльність з розподілу природного газу здійснюється оператором газорозподільної системи (далі – Оператор ГРМ), яким згідно із статтею 1 Закону України “Про ринок природного газу” є суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії здійснює діяльність із розподілу природного газу газорозподільною системою на користь третіх осіб (замовників).
- (12) Отже, суб'єктом господарювання, щодо якого здійснюється визначення монопольного (домінуючого) становища, є АТ „Сумигаз”.
- (13) Об'єктом аналізу, щодо якого здійснюється визначення монопольного (домінуючого) становища, є розподіл природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.2 Товарні межі ринку

- (14) Пунктом 35 статті 1 Закону України “Про ринок природного газу” розподіл природного газу визначається як господарська діяльність, що підлягає ліцензуванню і пов'язана з переміщенням природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки споживачам, але що не включає постачання природного газу.
- (15) При цьому встановлено, що газорозподільна система - це технологічний комплекс, що складається з організаційно і технологічно пов'язаних між собою об'єктів, призначених для розподілу природного газу від газорозподільних станцій безпосередньо споживачам. Пунктом 1 глави 1 розділу III Кодексу встановлено, що експлуатацію газорозподільних систем здійснюють виключно Оператори ГРМ.
- (16) Послуга з розподілу природного газу – послуга Оператора ГРМ, яка надається споживачу та включає в себе забезпечення цілодобового доступу споживача до газорозподільної системи в межах приєднаної потужності його об'єкта і розподіл (переміщення) належного споживачу (його постачальнику) природного газу газорозподільною системою з метою його фізичної доставки до межі балансової належності об'єкта споживача.
- (17) При цьому Оператор ГРМ повинен забезпечити попереджувальні заходи безаварійної експлуатації газорозподільних систем, а саме комплекс робіт, що виконується на підставі результатів технічного огляду або технічного обстеження газорозподільних систем, з метою забезпечення її подальшого безаварійного експлуатування шляхом проведення технічного обслуговування, поточного або капітального ремонтів (пункт 4 глави 1 розділу III Кодексу).
- (18) Відновлення газопостачання (розподілу природного газу) здійснюється Оператором ГРМ протягом двох робочих днів у містах та п'яти календарних днів у сільській місцевості за письмовим зверненням споживача (його постачальника) про відновлення газопостачання (розподілу природного газу) та після усунення порушень (за їх наявності) і відшкодування Оператору ГРМ витрат на припинення та відновлення

газопостачання (розподілу природного газу) (пункт 6 глави 7 розділу VI Кодексу).

- (19) За таких умов послуги, пов'язані з припиненням/відновленням газопостачання належних споживачам об'єктів, попереджувальні заходи безаварійної експлуатації газорозподільних систем, є невід'ємною частиною послуги розподілу природного газу. Враховуючи наведене, за показниками взаємозамінності, подібності призначення, споживчих властивостей товарними межами досліджуваного ринку є розподіл природного газу газорозподільною системою на користь третіх осіб (замовників), як такі, що не мають замінників (далі – *Ринок*).

4.3 Перелік споживачів

- (20) Пунктом 9 статті 1 Закону України “Про ринок природного газу” визначено, що замовник - фізична або юридична особа, яка на підставі договору замовляє надання однієї чи кількох послуг, в тому числі послугу з розподілу природного газу. За таких умов споживачами послуг АТ «Сумигаз» визначено фізичних та юридичних осіб, що замовляють/отримують ці послуги.

4.4 Територіальні (географічні) межі ринку

- (21) Відповідно до пункту 1.3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 16.02.2017 № 201, місце провадження господарської діяльності – територія адміністративно-територіальної одиниці (область, район, місто, село тощо), де знаходиться газорозподільна система ліценziata, до якої підключено не менше 50 000 точок приєднання суб'єктів ринку природного газу, щодо якої НКРЕКП прийнято рішення про надання права ліцензіату в її межах здійснювати господарську діяльність з розподілу природного газу.
- (22) АТ "Сумигаз" має у тимчасовому користуванні державне майно, яке не підлягає приватизації і використовується для забезпечення розподілу природного газу, а саме: розподільні газопроводи, споруди на них і транспортні засоби спеціального призначення.
- (23) Особливими умовами Ліцензії передбачено, що АТ "Сумигаз" є єдиним суб'єктом господарювання, який здійснює розподіл природного газу у межах території Сумської області, на якій розташовані газорозподільна система, що перебуває у власності, господарському віданні, користуванні чи експлуатації Товариства.
- (24) У зв'язку з зазначеним, територіальними межами ринку є територія Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг.

4.5 Часові межі ринку

- (25) Часові межі ринку визначаються як проміжок часу (як правило - рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (26) Періодом дослідження ринку розподілу природного газу газорозподільною системою в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, є 2018, 2019 рік та поточний період 2020 року.

4.6 Бар'єри вступу (виходу) на Ринок

- (27) На сьогоднішній день АТ «Сумигаз» здійснює діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою в межах території, визначеної постановою НКРЕКП від 19.06.2017 №814 «Про видачу ліцензії на розподіл природного газу ПАТ «Сумигаз»

(із змінами, внесеними постановою НКРЕКП від 31.05.2019 №913), та відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» є суб'єктом природної монополії.

- (28) Таким чином, для вступу нових суб'єктів господарювання на *Ринок* існують фактори економічного та організаційного характеру, пов'язані з технологічними особливостями діяльності на ринку розподілу природного газу, необхідними для присутності суб'єкта господарювання на *Ринку*, а саме: наявність у суб'єкта господарювання газорозподільної системи або організація використання вже збудованої, що унеможливорює вступ потенційних конкурентів на зазначений *Ринок*.

4.7 Установлення монопольного (домінуючого) становища

- (29) Відповідно до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, розподіл природного газу здійснюється лише на території, затвердженій НКРЕКП, та за наявності в ліцензіата газорозподільної системи, яка перебуває у його власності чи користуванні.
- (30) На території Сумської області господарську діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, що перебуває у власності, користуванні чи експлуатації Товариства, здійснює лише АТ «Сумигаз». В межах території Сумської області, де розташована газорозподільна система АТ «Сумигаз», відсутні інші суб'єкти господарювання, які можуть надавати послуги з розподілу природного газу.
- (31) Враховуючи вищевикладене, на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, у Товариства немає жодного конкурента.
- (32) **За таких обставин адміністративна колегія має підстави визнати, що відповідно до частини 1 статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» АТ «Сумигаз» за результатом діяльності у 2018, 2019 роках та поточному періоді 2020 року є суб'єктом господарювання, що займав та продовжує займати монопольне (домінуюче) становище на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг.**

5. ВІДНОСИНИ КОНТРОЛЮ МІЖ ОПЕРАТОРОМ ГРМ (АТ «СУМИГАЗ») ТА ПОСТАЧАЛЬНИКОМ (ТОВ «СУМИГАЗ ЗБУТ»)

- (33) Слід зазначити, що статтею 10 Закону України «Про природні монополії» на суб'єктів природних монополій (в тому числі АТ «Сумигаз») покладено додаткові обов'язки стосовно забезпечення недискримінаційних умов реалізації власних товарів (послуг) споживачам, а також не створення перешкод для реалізації угод між суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність на суміжних ринках, та споживачами.
- (34) Відповідно до статті 6 Закону України «Про природні монополії» **ринок постачання природного газу** та інших речовин, транспортування яких здійснюється трубопровідним транспортом, **віднесено до суміжних ринків**, що регулюються відповідно до цього Закону.
- (35) Територіальним відділенням встановлено, що постановою НКРЕКП від 27.04.2017 №613 ліцензії на право провадження господарської діяльності з постачання природного газу на території України видано 22 суб'єктам господарювання. Окрім вказаного, постановою НКРЕКП від 11.05.2017 № 633 ліцензії на право провадження господарської

діяльності з постачання природного газу на території України видано ще 24 суб'єктам господарювання.

(36) За таких умов на сьогоднішній день відсутні будь-які обмеження стосовно постачання природного газу по територіальному принципу в межах України, у зв'язку з чим загалом в межах держави та безпосередньо на території Сумської області цей ринок є потенційно конкурентним.

(37) Разом з тим, враховуючи те, що відповідно до чинного законодавства на Оператора ГРМ покладено функції оперативно-технологічного управління, в тому числі стосовно:

- забезпечення оперативно-диспетчерського управління ГРМ та планово-профілактичних і аварійно-відновлювальних робіт на об'єктах ГРМ з урахуванням вимог охорони праці та техніки безпеки;
- забезпечення організації та реєстрації взаємовідносин (адміністрування) суб'єктів ринку природного газу, які підключені до/через ГРМ та співпрацюють з ним, при забезпеченні розподілу (передачі) природного газу ГРМ;
- своєчасного інформування суб'єктів ринку природного газу про відхилення технологічних режимів роботи ГРМ, що можуть вплинути на режим газоспоживання (обмеження обсягів тощо), та вжиття заходів щодо їх ліквідації;
- забезпечення балансування між об'ємами і обсягами передачі природного газу до ГРМ (від ГТС, ГДП, ВБГ, інших ГРМ) та об'ємами і обсягами передачі природного газу з ГРМ (споживачам, для транзиту в інші ГРМ);
- формування добових, декадних, місячних, квартальних та річних показників фактичного об'єму та обсягу передачі (розподілу, споживання) природного газу по об'єктах суб'єктів ринку природного газу, які знаходяться на ліцензованій території Оператора ГРМ та/або які замовили розподіл природного газу ГРМ у відповідному періоді,

АТ «Сумигаз» може визначати умови обороту товару (послуг) на суміжному з ринком розподілу природного газу ринку його постачання.

(38) Враховуючи надані АТ «Сумигаз» функції оперативно-технологічного управління, в тому числі контрольні функції (адміністрування) по відношенню до суб'єктів господарювання, які здійснюють постачання природного газу у територіальних межах Сумської області, Товариство може здійснювати вплив на вибір споживачів, які наділені правом обрати будь-якого постачальника, до яких також належить ТОВ «Сумигаз Збут».

(39) Таким чином, територіальним відділенням встановлено, що АТ «Сумигаз» може впливати на оборот товару на суміжному з ринком розподілу природного газу в межах Сумської області ринку постачання природного газу, що, в свою чергу, може мати негативні наслідки для стану (структури) конкуренції на цьому ринку.

(40) Слід зазначити, що АТ «Сумигаз» володіє 100% часток капіталу ТОВ «Сумигаз Збут». Вищим органом управління ТОВ «Сумигаз Збут» є загальні збори учасників (п.8.1. Статуту Товариства з обмеженою відповідальністю «Сумигаз Збут»).

(41) Право участі у справах ТОВ «Сумигаз Збут» - 100% голосів, що належать учаснику - АТ "Сумигаз". Види діяльності за КВЕД: 35.22 Розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи, 35.23 Торгівля газом через місцеві (локальні) трубопроводи 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами.

(42) Оскільки єдиним учасником ТОВ «Сумигаз Збут» є АТ «Сумигаз», то його консолідована фінансова звітність включає в себе дані фінансової звітності товариства з обмеженою відповідальністю «Сумигаз Збут». При цьому доходи, отримані від участі в господарських товариствах та від володіння корпоративними правами (акціями, частками, паями) інших юридичних осіб, належать АТ «Сумигаз».

- (43) Відповідно до Статуту АТ «Сумигаз» має можливість блокувати прийняття рішень, які відповідно до закону та/або установчих документів такого підприємства приймаються кваліфікованою більшістю голосів, та підприємства, в яких Товариством встановлені відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі Товариства у статутному капіталі та/або загальних зборах чи інших органах управління такого підприємства, зокрема володіння контрольним пакетом акцій або часткою.
- (44) За таких умов АТ «Сумигаз» може впливати на діяльність ТОВ «Сумигаз Збут» та визначати його поведінку настільки, що це дозволяє здійснювати на останнього вирішальний вплив у розумінні абзацу 4 статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».
- (45) Отже, АТ «Сумигаз» та ТОВ «Сумигаз Збут» є суб'єктами господарювання, пов'язаними відносинами контролю завдяки вирішальному впливу АТ «Сумигаз» на господарську діяльність ТОВ «Сумигаз Збут», який здійснюється безпосередньо, зокрема завдяки: праву володіння чи користування всіма активами; праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу органів управління ТОВ «Сумигаз Збут»; укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки.
- (46) Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок природного газу» вертикально інтегрована організація - юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, фізична особа, яка здійснює господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою, або група таких осіб, пов'язаних між собою безпосередньо чи опосередковано відносинами контролю, що здійснює щонайменше одну із функцій транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору) природного газу або надання послуг установки LNG і щонайменше одну із функцій постачання або видобутку природного газу.
- (47) Отже, АТ «Сумигаз» та ТОВ «Сумигаз Збут» підпадають під визначення вертикально інтегрованої організації, що здійснює діяльність на ринку розподілу та постачання природного газу у територіальних межах Сумської області, у значенні пункту 2 статті 1 Закону «про ринок природного газу» та у розумінні абзацу 12 статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» є Суб'єктом господарювання у складі групи суб'єктів господарювання унаслідок наявності відносин контролю одного підприємства над іншим.

6. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

- (48) На сьогоднішній день правові засади функціонування ринку природного газу України, заснованого на принципах вільної конкуренції, належного захисту прав споживачів та безпеки постачання природного газу, а також здатного до інтеграції з ринками природного газу держав - сторін Енергетичного Співтовариства, у тому числі шляхом створення регіональних ринків природного газу, визначаються Законом України «Про ринок природного газу», при цьому технічні, організаційні та економічні засади функціонування газорозподільних систем визначено Кодексом газорозподільних систем, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 №2494 (далі – Кодекс), Правилами безпеки газопостачання, затвердженими наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України 15.05.2015 № 285, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.06.2015 за № 674/27119 (далі – Правила безпеки газопостачання, ПБСГ).
- (49) Відносини, які виникають між постачальниками та споживачами природного газу, з урахуванням їх взаємовідносин з операторами газорозподільної системи/ газотранспортної системи (далі - Оператори ГРМ/ГТС) регулюються Правилами постачання природного газу, затвердженими постановою НКРЕКП від 30.09.2015 №2496, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 06.11.2015 за № 1382/27827 (далі – *Правила постачання*), Порядком пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам (крім населення), затвердженим постановою Кабінету

Міністрів України від 08.12.2006 №1687 (далі - Порядок пооб'єктового припинення (обмеження).

- (50) Відповідно до пункту 2 *Правил постачання*, їх дія поширюється на постачальників, споживачів природного газу - фізичних осіб (побутових споживачів), фізичних осіб - підприємців, юридичних осіб та Операторів ГРМ/ГТС.
- (51) Постачання природного газу споживачу здійснюється на підставі договору постачання природного газу між постачальником та споживачем, який укладається відповідно до вимог Правил постачання, та після включення споживача до Реєстру споживачів постачальника в інформаційній платформі Оператора ГТС у відповідному розрахунковому періоді в порядку, визначеному [Кодексом газотранспортної системи](#). Постачальник не має права реєструвати споживача у власному Реєстрі споживачів постачальника у розрахунковому періоді, не погодженому зі споживачем (абзац перший пункту 3 розділу I Правил постачання).
- (52) Пунктом 5 розділу 1 *Правил постачання* встановлено, що Оператор газорозподільної системи - суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії здійснює діяльність із розподілу природного газу газорозподільною системою, до якої підключений об'єкт споживача; при цьому пунктом 4 глави 1 розділу I Кодексу визначено, що Оператор газорозподільної системи здійснює діяльність з розподілу природного газу газорозподільною системою, яка знаходиться у його власності або користуванні відповідно до законодавства, та здійснює щодо неї функції оперативно-технологічного управління.

7. ЗЛОВЖИВАННЯ АТ «СУМИГАЗ» МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ

7.1 Обставини справи

- (53) За інформацією Заявника, на підставі договору на постачання природного газу, укладеного останнім із ТОВ «Кононівський елеватор», ТОВ «Скела Терциум» було передбачено здійснити поставку природного газу у запланованому обсязі.
- (54) У зв'язку із зазначеним постачальником до оператора газотранспортної системи – АТ «Укртрансгаз» були подані відповідні номінації, які останнім були погоджені. Так, станом на 20.11.2018 ТОВ «Кононівський елеватор» на грудень 2018 було виділено 160 тис.м³ газу. Зазначене є свідченням того, що цей споживач на грудень 2018 мав постачальника природного газу та був внесений до Реєстру споживачів ТОВ «Скела Терциум».
- (55) Разом з тим, 05.12.2018 ПАТ «Сумигаз» було направлено ТОВ «Кононівський елеватор» повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання. Незважаючи на те, що ТОВ «Скела Терциум» не надавало ПАТ «Сумигаз» письмової заяви про припинення газопостачання, ПАТ «Сумигаз» було припинено газопостачання об'єктів ТОВ «Кононівський елеватор» 10.12.2018. На сьогоднішній день ТОВ «Скела Терциум» не здійснює постачання природного газу ТОВ «Кононівський елеватор».
- (56) Як встановило територіальне відділення, ПАТ «Сумигаз» було направлено ТОВ «Кононівський елеватор» Повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у термін з 10 грудня 2018 року з 10-00 (від 05.12.2018 за №Sm-Кл-5643-1218 та від 06.12.2018 №474).
- (57) У вказаному Повідомленні зазначається: *«Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 08.12.2006 №1687 «Про затвердження Порядку пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам (крім населення)», п. 3 глави 5, п.п. 11 п. 1 глави 7 розділу VI Кодексу газорозподільних систем (постанова НКРЕКП від 30.09.2015 №2494) у зв'язку з перевитратою місячного підтвердженого обсягу (160,0 тис.куб. м).*
Пропонуємо Вам у термін з 10-00 години з 10 грудня 2018 року самостійно відключити від газових мереж газоспоживання...» (мовою оригіналу).

- (58) 10.12.2018 газопостачання об'єктів ТОВ «Кононівський елеватор» було припинено, що підтверджується Актами АТ «Сумигаз» від 10.12.2018 №1, 2, 3, 4 та 5 про припинення (обмеження) газопостачання та пломбування вхідної засувної арматури газопроводу або газорозподільного пункту.
- (59) У всіх вищезазначених Актах підставою припинення (обмеження) газопостачання визначено: *«Перевитрата ресурсів природного газу»* (мовою оригіналу).
- (60) За інформацією ТОВ «Кононівський елеватор» (лист від 27.08.2019 №155) замовлення необхідних обсягів природного газу на грудень 2018 року та коригування затверджених обсягів проводилося у встановленому порядку за допомогою телефонного зв'язку між уповноваженими представниками ТОВ «Кононівський елеватор» та ТОВ «Скела Терциум».
- (61) За повідомленням АТ «Укртрансгаз» (лист від 23.08.2019 №36 КТ-6) підтверджені оператором газотранспортної системи обсяги постачання природного газу ТОВ «Скела Терциум» для потреб ТОВ «Кононівський елеватор» станом на 30.11.2018 становили 160 тис.м³; протягом грудня 2018 року для вказаного споживача ТОВ «Скела Терциум» було подано наступні реномінації, які були погоджені АТ «Укртрансгаз»: станом на 13.12.2018 - 450 тис.м³; станом на 18.12.2018 - 500 тис.м³.
- (62) Територіальним відділенням встановлено, що протягом грудня 2018 року АТ «Сумигаз» було надіслано 22 повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку з перевитратою місячного підтвердженого обсягу природного газу (без отримання відповідних звернень постачальників про необхідність здійснення заходів з обмеження чи припинення газопостачання споживачу Оператором ГРМ) 21 суб'єкту господарювання, при цьому фактичне припинення газопостачання відбулося лише на об'єктах, належних ТОВ «Кононівський елеватор».
- (63) Так, аналогічні повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання, окрім ТОВ «Кононівський елеватор», АТ «Сумигаз» було надіслано:
- Сумський колійний ремонтно-механічний завод та ТОВ "Сумська паляниця" (постачальником є ТОВ "Скела Тециум");
 - ПАТ "Монделіс Україна" (постачальник - ТОВ ДТЕК "Трейдінг");
 - Відділ освіти Охтирської РДА, Відділ освіти Конотопської РДА, ЗОШ I-III ст. ст. Путивльська №1 та Путивльський педколедж ім. Руднева ВКНЗСОР (постачальник - ТОВ "Укртранссервіс-груп");
 - Філія "Центр будівельно-монтажних робіт та експлуатації будівель і споруд" ПАТ "Українська залізниця"; ВП Моторвагонне депо Чернігів (постачальник - ТОВ "Юг-газ");
 - ФОП Чванкіна Н.В. (постачальник - ТОВ "Енерджі Трейд Груп");
 - ПП "ВФ Будрезерв" (постачальник - ТОВ "Український геологічний інститут");
 - ТОВ "Імпульс" (постачальник - ТОВ "Центральна газопостачальна компанія");
 - ТОВ "Сумська селікатна цегла" (постачальник - ТОВ "Фортекс Енерджі");
 - ПП "Рось" філія "Охтирський сиркомбінат", ПП "Рось" філія "Роменський молочний комбінат", ТОВ "Буринський молокозавод", ДП "Попівський експериментальний завод", ПП "Хлібзавод Дубовязівський", ТДВ "Роменська гардинно-тюлева фабрика, ТОВ "Даск -Ойл" та ПАТ "Технологія" (постачальник - ТОВ ГП "Промсервіс").
- (64) В ході розгляду справи територіальним відділенням встановлено, що протягом січня – серпня 2019 АТ «Сумигаз» Повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку із перевитратою місячного підтвердженого обсягу газу надсилалося лише 1 суб'єкту господарювання (лист 25.01.2019 №4) - ТДВ «Роменська гардинно-тюлева фабрика (постачальник - ТОВ ГП "Промсервіс"). При цьому заходів щодо фактичного припинення газопостачання АТ «Сумигаз» не здійснювало.

7.2 Правова оцінка дій ПАТ «Сумигаз»

- (65) Аналіз підстав, зазначених АТ «Сумигаз» у Повідомленні про припинення (обмеження) газопостачання, показав наступне.
- (66) Пунктом 1 Порядку пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам (крім населення), встановлено, що цей Порядок визначає процедуру припинення (обмеження) газопостачання підприємствам - споживачам природного газу (далі - споживач) у разі порушення ними строку розрахунків за спожитий природний газ або за надані послуги з його транспортування, відмови від зменшення обсягу газоспоживання та переходу на роботу з використанням резервних видів палива згідно з графіками, затвердженими Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями, на період різких похолодань (далі - відповідний графік), а також відбору природного газу за відсутності у споживачів планового обсягу поставки природного газу на поточний місяць (далі - ліміт природного газу), який виділяється постачальником згідно з договором на постачання споживачу природного газу.
- (67) За інформацією АТ «Сумигаз» (лист від 27.08.2018 №400007.1- СЛ -7113-0819), наданою на вимогу голови територіального відділення від 13.08.2019 №02-10/1434, ТОВ «Кононівський елеватор» заборгованості за надані в листопаді- грудні 2018 року послуги з розподілу природного газу, не мало. Протягом зазначеного періоду 2018 року АТ «Сумигаз» вимоги щодо зменшення обсягу газоспоживання та переходу на роботу з використанням резервних видів палива згідно з графіками до ТОВ «Кононівський елеватор» не надсилало.
- (68) Отже, посилання АТ «Сумигаз» у Повідомленні про припинення (обмеження) газопостачання на Порядок пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам (крім населення), є безпідставним.**
- (69) Пунктом 3 глави 5 розділу VI Кодексу (у редакції, чинній на дату припинення АТ «Сумигаз» газопостачання ТОВ «Кононівський елеватор») встановлено, що споживач не має права здійснювати відбір/споживання природного газу з газорозподільної системи та має подати до Оператора ГРМ письмову заяву про припинення розподілу природного газу на його об'єкт у разі відсутності у споживача діючого постачальника (якщо споживач не включений до Реєстру споживачів будь-якого постачальника) у відповідному розрахунковому періоді.
- (70) Враховуючи те, що ТОВ «Кононівський елеватор» мало постачальника природного газу та було внесено до Реєстру споживачів ТОВ «Скела Терциум», посилання АТ «Сумигаз» на підставу припинення (обмеження) газопостачання також не відповідає дійсності.**
- (71) Порядок обмеження та припинення розподілу природного газу споживачам визначено главою 7 розділу VI Кодексу. Зазначеним порядком передбачено, що Оператор ГРМ в установленому законодавством порядку має право припинити/обмежити газопостачання (розподіл природного газу) на об'єкт споживача (у тому числі побутового споживача) з дотриманням [ПБСГ](#) та нормативних документів, що визначають порядок обмеження/припинення природного газу у таких випадках:
- 1) несвоєчасна та/або неповна оплата послуг згідно з умовами договору розподілу природного газу;
 - 2) відсутність споживача в Реєстрі споживачів будь-якого постачальника у відповідному розрахунковому періоді;
 - 3) подання споживачем або його постачальником (який уклав з Оператором ГРМ договір на виконання робіт, пов'язаних з припиненням/обмеженням газопостачання споживачам) письмової заяви про припинення газопостачання;
 - 4) відмова споживача від встановлення лічильника газу, що здійснюється за ініціативи та за кошти Оператора ГРМ, з урахуванням [Закону України](#) «Про забезпечення комерційного обліку природного газу»;

- 5) розірвання договору розподілу природного газу;
- 6) несанкціонований відбір природного газу або втручання в роботу ЗВТ чи ГРМ;
- 7) несанкціоноване відновлення газоспоживання;
- 8) визнання в установленому порядку аварійним станом газорозподільної системи та/або ліквідація наслідків аварій, спричинених надзвичайними ситуаціями техногенного, природного або екологічного характеру, та проведення ремонтно-відновлювальних робіт;
- 9) наявність заборгованості за несанкціонований відбір природного газу з ГРМ;
- 10) необґрунтована відмова від підписання акта наданих послуг та/або акта приймання-передачі природного газу (норма застосовується по об'єкту споживача, що не є побутовим);
- 11) відмова представникам Оператора ГРМ в доступі на об'єкти або земельну ділянку Споживача, де розташована газорозподільна система та/або газове обладнання, та/або комерційний вузол обліку газу, для здійснення контролю відповідності встановленого газоспоживаючого обладнання проектній документації, обстеження газових мереж до ВОГ та/або газоспоживаючого обладнання;
- 12) в інших випадках, передбачених законодавством.

(72) В ході розгляду справи територіальним відділенням встановлено безпідставність посилань АТ «Сумигаз» на пп. 11 глави 7 розділу VI Кодексу, оскільки ТОВ «Кононівський елеватор» не відмовляло представникам Оператора ГРМ в доступі на об'єкти або земельну ділянку Споживача, де розташована газорозподільна система та/або газове обладнання, та/або комерційний вузол обліку газу, для здійснення контролю відповідності встановленого газоспоживаючого обладнання проектній документації, обстеження газових мереж до ВОГ та/або газоспоживаючого обладнання. За інформацією, наданою ТОВ «Кононівський елеватор» (лист від 27.09.2019 №155), Акти за грудень 2018 року щодо відмови у доступі на об'єкт чи земельну ділянку представникам АТ «Сумигаз» відсутні.

(73) Отже, посилання на вказану норму як причину припинення (обмеження) газопостачання належних ТОВ «Кононівський елеватор» об'єктів також є неправомірним.

(74) Пунктом 10 *Правил постачання* встановлено, що у разі перевищення споживачем підтвердженого обсягу природного газу в розрахунковому періоді до нього можуть бути застосовані відповідні заходи з боку Постачальника. Саме Постачальник має право оперативного контролювати обсяг споживання природного газу споживачем, використовуючи інформаційну платформу Оператора ГТС або інформацію споживача, а також шляхом самостійного контролю обсягів споживання природного газу на об'єкті споживача. При цьому споживач та його постачальник мають право на коригування протягом розрахункового періоду підтверджених обсягів природного газу відповідно до умов договору постачання природного газу. Якщо за підсумками розрахункового періоду фактичний об'єм (обсяг) постачання природного газу споживачу його Постачальником буде перевищувати підтверджений обсяг природного газу на цей період, споживач має компенсувати постачальнику вартість різниці між підтвердженим обсягом природного газу та фактичним об'ємом (обсягом) споживання природного газу за ціною вартості природного газу, визначеною договором постачання природного газу. При цьому постачальник має право вимагати від споживача відшкодування збитків за перевищення об'єму (обсягу) природного газу, які розраховуються відповідно до пункту 1 розділу VI цих Правил.

(75) За необхідності здійснення заходів з обмеження або припинення газопостачання споживачу **Постачальник** надсилає споживачу не менше ніж за три доби (для підприємств металургійної та хімічної промисловості - не менше ніж за 5 діб) до дати такого припинення повідомлення (з позначкою про вручення) про необхідність самостійно обмежити чи припинити газоспоживання з певного періоду (день, година

тощо) та у визначений зі споживачем час має право опломбувати запірні пристрої споживача, за допомогою яких споживач самостійно обмежив чи припинив подачу газу на власні об'єкти. Повідомлення має бути складено відповідно до форми повідомлення, встановленої наказом Міністерства палива та енергетики України від 03 липня 2009 року № 338, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 липня 2009 року за № 703/16719, та містити підставу припинення, дату та час, коли споживачу необхідно самостійно обмежити чи припинити споживання природного газу.

- (76) **Постачальник** має право здійснити заходи з обмеження чи припинення газопостачання споживачу через залучення до цих робіт Оператора ГРМ/ГТС. Для цього у постачальника має бути укладений з Оператором ГРМ/ГТС договір на виконання робіт, пов'язаних з припиненням/обмеженням газопостачання споживачем. За необхідності здійснення заходів з обмеження чи припинення газопостачання споживачу Оператором ГРМ/ГТС постачальник надсилає Оператору ГРМ/ГТС відповідне письмове повідомлення (з позначкою про вручення) про необхідність здійснення ним заходів з припинення/обмеження розподілу/транспортування природного газу споживачу, копію якого надсилає споживачу (з позначкою про вручення), в якому повинен зазначити підстави припинення, дату та час, коли необхідно обмежити чи припинити розподіл (транспортування) природного газу на об'єкт (об'єкти) споживача. У такому разі Оператор ГРМ/ГТС відповідно до умов укладеного договору на виконання робіт, пов'язаних з припиненням/обмеженням газопостачання, здійснює відповідне обмеження чи припинення розподілу/транспортування природного газу з дотриманням правил безпеки та нормативних документів, що визначають порядок обмеження/припинення природного газу, зокрема, Кодексу газорозподільних систем або Кодексу газотранспортної системи (пункт 14 *Правил постачання*).
- (77) Аналіз положень Типового договору транспортування природного газу, затвердженого постановою НКРЕКП від 30.09.2015 №2497, та Договору від 17.12.2015 №1512000932 (із змінами), укладеного ТОВ «Скела Терциум» із АТ «Укртрансгаз», показав, що надання номінацій (реномінацій) для отримання послуг транспортування здійснюється у порядку, встановленому Кодексом газотранспортної системи, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 №2493 (далі – Кодекс ГТС).
- (78) При цьому умовами договору передбачено, що у разі виникнення у Замовника (ТОВ «Скела Терциум») негативного місячного небалансу та неврегулювання ним негативного місячного небалансу відповідно до Кодексу ГТС в строк до 12 числа місяця, наступного за газовим місяцем, Замовник зобов'язаний сплатити Оператору за послуги балансування.
- (79) При цьому слід зазначити, що пунктом 4 глави 1 розділу Х Кодексу ГТС (у редакції, чинній на дату припинення АТ «Сумигаз» газопостачання ТОВ «Кононівський елеватор») встановлено наступне: якщо за ініціативою замовника послуг транспортування (постачальника) необхідно припинити (обмежити) газопостачання споживачу, стосовно якого він є діючим постачальником, такий замовник послуг транспортування зобов'язаний ініціювати заходи з припинення (обмеження) розподілу (транспортування) природного газу такому споживачу шляхом звернення до оператора газорозподільної системи (оператора газотранспортної системи по прямим споживачам) з одночасним направленням оператору газотранспортної системи через інформаційну платформу повідомлення про таке припинення (обмеження). При цьому оператори газорозподільної системи (оператор газотранспортної системи по прямим споживачам), на території ліцензованої діяльності яких розташовані споживачі відповідного замовника послуг транспортування, не пізніше двох робочих днів з моменту отримання від замовника послуг транспортування повідомлення про припинення (обмеження) розподілу (транспортування) природного газу зобов'язані повідомити про це відповідних споживачів та розпочати дії з припинення (обмеження) розподілу

(транспортування) природного газу в порядку, визначеному чинним законодавством. До закінчення строку, встановленого законодавством для припинення (обмеження) розподілу (транспортування) природного газу відповідним споживачам, алокація їх відборів здійснюється на замовника послуг транспортування, який має статус діючого постачальника таких споживачів. І лише після закінчення строку, встановленого законодавством для припинення (обмеження) розподілу (транспортування) природного газу споживачам, алокація фактичного обсягу споживання природного газу такими споживачами здійснюється на відповідного оператора газорозподільної системи.

(80) Окрім вказаного, пунктом 7 розділу 6 глави XII Кодексу ГТС передбачено, що виключно у разі несанкціонованого відбору природного газу споживачем весь відповідний обсяг вноситься в алокацію відповідного оператора газорозподільної системи, а по прямому споживачу - оператора газотранспортної системи. При цьому Алокація відборів природного газу споживача можлива тільки на замовника послуг транспортування природного газу, що є діючим постачальником такого споживача згідно з даними Реєстру споживачів постачальника, та відноситься на нього оператором газотранспортної системи до моменту припинення постачання природного газу такому споживачу в установленому порядку. При цьому у разі письмової вимоги замовника послуг транспортування природного газу, що є постачальником, або оператора газотранспортної системи до оператора газорозподільної системи про припинення розподілу природного газу споживачу замовника, яка подається в установленому законодавством порядку, алокація фактичного обсягу споживання природного газу таким споживачем після строку, встановленого законодавством на припинення розподілу природного газу такому споживачу, здійснюється на оператора газорозподільної системи.

(81) За інформацією АТ «Укртрансгаз» (лист від 13.09.2019 №1001ВИХ-19-4242), надісланою на вимогу голови територіального відділення від 02.09.2019 №02-10/1513, детальний алгоритм дій суб'єктів ринку природного газу визначено розділом XIV Кодексу ГТС, проте надання таких послуг повинна передувати наявність певних умов. Так, згідно з пунктом 1 розділу XIV Кодексу ГТС замовник послуг транспортування є відповідальним за виникнення небалансу, у тому числі щодо споживачів, з якими укладено договори постачання, та зобов'язується застосувати всі доступні заходи для його уникнення. Процедура самостійного врегулювання постачальником природного газу небалансів його споживачів (без надання послуг балансування Оператором ГТС) визначена пунктами 3-5 глави 3 розділу XIV Кодексу ГТС. Відповідно до пункту 1 глави 4 розділу XIV Кодексу ГТС розрахунок вартості послуг балансування, що були надані замовнику послуг транспортування за місяць, проводиться Оператором ГТС після закінчення газового місяця на підставі даних про місячний небаланс замовника послуг транспортування, що був не врегульований ним відповідно до пунктів 3-5 глави 3 цього розділу.

(82) Відповідно до роз'яснень НКРЕКП (лист від 21.06.2016 №6223/16.3.1/7-16), наданих ПАТ «Укртрансгаз»: враховуючи вимоги кодексу ГТС, відповідальним за небаланс споживача природного газу є постачальник природного газу. Крім того, відповідно до чинного законодавства постачальник природного газу має відповідні механізми врегулювання по обмеженню небалансів своїх споживачів. Так, відповідно до пунктів 13 та 14 розділу II Правил постачання, саме постачальник має право ініціювати/вживати заходів з припинення або обмеження в установленому порядку постачання природного газу споживачу в разі, зокрема, перевитрат добової норми та/або місячного підтвердженого обсягу природного газу. При цьому нормами Кодексу ГТС не передбачено права оператора ГТС припиняти споживачу транспортування природного газу у випадку використання споживачем природного газу понад підтверджену номінацію. Разом з тим, у випадку використання споживачем обсягу природного газу понад підтвердженої номінації саме постачальник має право ініціювати припинення обмеження постачання природного газу споживачу.

- (83) Отже, на сьогоднішній день процедура взаємодії Оператора ГТС, замовника послуг з транспортування (постачальника) та оператора ГРМ є чіткою та законодавчо визначеною.
- (84) Так, встановлений чинним законодавством порядок взаємовідносин між Оператором ГТС, Оператором ГРМ, постачальником природного газу та споживачем передбачає безумовне право постачальника на коригування протягом розрахункового періоду згідно із умовами договору обсягів постачання природного газу; самостійного врегулювання постачальником природного газу небалансів його споживачів (без надання послуг балансування Оператором ГТС) у порядку, визначеному пунктами 3-5 глави 3 розділу XIV Кодексу ГТС; ініціювати/вживати заходів з припинення або обмеження в установленому порядку постачання природного газу споживачу в разі, зокрема, перевитрат добової норми та/або місячного підтвердженого обсягу природного газу. При цьому права на припинення споживачу транспортування природного газу оператором ГТС/ГРМ у випадку використання споживачем природного газу понад підтверджену номінацію, не передбачено.
- (85) У своїх рішеннях Конституційний Суд України посиляється на принцип правової визначеності, наголошуючи на тому, що він є необхідним компонентом принципу верховенства права. Як зазначив Конституційний Суд України у рішенні № 17-рп/2010 від 29.06.2010, із конституційних принципів рівності і справедливості **впливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі.**
- (86) У широкому розумінні принцип правової визначеності являє собою сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення, перш за все, стабільного правового становища суб'єкта правовідносин шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування.
- (87) Цей принцип означає вимогу чіткості підстав, цілей та змісту нормативних приписів. Учасники правовідносин повинні мати можливість упевнено передбачати правові наслідки своєї поведінки. Принцип визначеності у відносинах, що складаються між суб'єктами, які мають ринкову владу (суб'єкти природної монополії), та залежними від їх поведінки суб'єктами господарювання, споживачами, вимагає також, щоб повноваження суб'єкта природної монополії максимально ґрунтувалися на приписах законів та нормативно-правових актів, розроблених незалежним регулятором (НКРЕКП). Ними ж мають установлюватися межі розсуду цих суб'єктів природних монополій.
- (88) Правові норми та їх практичне застосування мають бути чіткими, точними, спрямованими на те, щоб забезпечити постійну прогнозованість ситуацій та правовідносин, що виникають. Однією з основних гарантій недискримінаційного функціонування ринку є безумовне дотримання та однакове застосування глави 7 розділу VI Кодексу ГРМ та Порядку пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання підприємствам – споживачам природного газу (крім населення), що містять чіткий та зрозумілий перелік випадків обмеження та припинення розподілу природного газу.
- (89) Виходячи з встановленої сукупності фактичних обставин справи №02-06/03-2019 щодо зловживання монопольним (домінуючим) становищем АТ «Сумигаз», необхідно констатувати, що умови діяльності на ринку постачальників та споживачів природного газу, які отримують послуги розподілу природного газу від АТ «Сумигаз», не можуть бути гарантовані навіть за умови дотримання ними Правил постачання природного газу та відсутності обставин, які є підставами для **обмеження та припинення розподілу**

природного газу, визначених главою 7 розділу VI Кодексу ГРМ та Порядку по об'єктового припинення (обмеження) газопостачання підприємствам – споживачам природного газу (крім населення).

- (90) Відтак становище на ринку залежить не лише від безумовного дотримання вищезазначених норм, а й від волі суб'єкта природної монополії, який може корегувати умови перебування на ринку постачальників природного газу в залежності від власного трактування норм, що містять перелік підстав для обмеження та припинення розподілу природного газу.
- (91) Таким чином, АТ «Сумигаз»:
- не виконало свого обов'язку, передбаченого статтею 10 Закону України «Про природні монополії», по забезпеченню недискримінаційних умов при наданні ним послуг розподілу природного газу, натомість вчинило дії, що стали перешкодами для реалізації угод між окремими постачальниками природного газу та їх споживачами;
 - порушило пункти 1, 6 та 7 частини 1 статті 3 Закону України «Про ринок природного газу» (а саме: не забезпечило високого рівня захисту прав та інтересів споживачів природного газу, рівних прав на доступ до газорозподільних систем; допустило обмеження конкуренції на ринку постачання природного газу).
- (92) **Отже, незважаючи на те, що ТОВ «Кононівський елеватор» мало діючого постачальника, було внесено в Реєстр споживачів ТОВ «Скела Терциум»; мало підтверджені АТ «Укртрансгаз» обсяги природного газу на грудень 2018 року, які відповідно до чинного законодавства могло коригувати протягом розрахункового періоду згідно із умовами договору постачання природного газу; письмового повідомлення про необхідність здійснення Оператором ГРМ заходів з припинення/обмеження розподілу/транспортування споживачу ТОВ «Скела Терциум» не надсидало, АТ «Сумигаз» всупереч вимогам чинного законодавства було надіслано ТОВ «Кононівський елеватор» повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку та безпідставно вжито заходи з припинення/обмеження розподілу природного газу на належні йому об'єкти у зв'язку з перевитратою місячного підтвердженого обсягу.**
- (93) Відповідно до пункту 6 глави 7 розділу VI Кодексу відновлення газопостачання (розподілу природного газу) здійснюється Оператором ГРМ протягом двох робочих днів у містах та п'яти календарних днів у сільській місцевості за письмовим зверненням споживача (його постачальника) про відновлення газопостачання (розподілу природного газу) та після відшкодування Оператору ГРМ витрат на припинення та відновлення газопостачання (розподілу природного газу).
- (94) Тобто, окрім того, що ТОВ «Кононівський елеватор» було безпідставно припинено з 10.12.2018 газопостачання належних йому об'єктів, споживач ще й поніс додаткові витрати на припинення (обмеження) газопостачання та їх відновлення. Відповідно до виставлених АТ «Сумигаз» рахунків від 17.01.2019 на оплату зазначених послуг ТОВ «Кононівський елеватор» було витрачено 3538 грн.

7.3 Антиконтурентні наслідки дій Відповідача

- (95) Відповідно до частини 2 статті 4 Закону України «Про захист економічної конкуренції» **суб'єкти господарювання**, органи влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані сприяти розвитку конкуренції та не вчиняти будь-яких неправомірних дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію.
- (96) Визначення поняття економічної конкуренції передбачене статтею 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції», а саме: економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним

досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

- (97) Виконання суб'єктом господарювання, що діє як природна монополія, зобов'язання щодо сприяння розвитку конкуренції та не вчинення будь-яких дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію, здійснюється шляхом забезпечення відповідно до вимог чинного законодавства рівних умов, за яких здобуття суб'єктами господарювання переваг над іншими суб'єктами господарювання повинно відбуватися саме завдяки власним досягненням, без впливу зовнішніх чинників (як то дискримінація окремих суб'єктів ринку природного газу), чим забезпечується змагальність між суб'єктами господарювання, що є головною ознакою конкуренції.

7.4 Загальні висновки зловживання АТ «Сумигаз» монопольним становищем

- (98) У ході збору та аналізу доказів у справі з'ясовано, що встановлення нерівних умов здійснення господарської діяльності негативно впливає як на розвиток та функціонування ринку в цілому, так і на окремих суб'єктів господарювання, особливо тих, які змушені перебувати у ділових стосунках з АТ «Сумигаз» (при виконанні останнім контрольних функцій (адміністрування), що призводить до дестабілізації пов'язаних ринків. Зокрема, перевищення АТ «Сумигаз» своїх повноважень в частині безпідставного надсилання споживачам повідомлень про припинення (обмеження) газопостачання та/ або, як наслідок припинення/обмеження розподілу природного газу на належні їм об'єкти, може вплинути на наміри цих суб'єктів господарювання щодо зміни постачальника природного газу, оскільки внаслідок неправомірних дій АТ «Сумигаз» страждає ділова репутація постачальника. Тобто, вибір постачальника природного газу здійснюється не завдяки здобутим ним перевагам, а внаслідок вчиненому тиску АТ «Сумигаз», що призвело, як то передбачено частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», до ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання та споживачів Сумської області; та може призвести до обмеження конкуренції на ринку постачання природного газу у територіальних (географічних) межах Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг.
- (99) Таким чином, дії АТ «Сумигаз», які полягали у надсиланні окремим суб'єктам господарювання повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку з перевитратою підтвердженого обсягу природного газу (за відсутності письмової заяви їх постачальників), що призвело до безпідставного припинення газопостачання споживачам, зокрема, ТОВ «Кононівський елеватор», кваліфікуються як порушення, передбачене пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним становищем на ринку розподілу природного газу у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, що може призвести до обмеження конкуренції на суміжному ринку постачання природного газу, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

8. СПРОСТУВАННЯ ЗАУВАЖЕНЬ ВІДПОВІДАЧА НА ПОДАННЯ З ПОПЕРЕДНІМИ ВИСНОВКАМИ У СПРАВІ

- (100) У відповідь на подання від 13.04.2020 № 17 про попередні висновки у справі №02-06/03-2019 АТ «Сумигаз» листом від 05.05.2020 №400007-Сл-2398-0520 надало Сумському обласному територіальному відділенню Антимонопольного комітету України Пояснення, зміст яких зводиться до наступного.
- (101) Зокрема, ПАТ «Сумигаз» звертає увагу на таке:
- (102) *«... ознайомившись із розділом 5 Подання (абзаци 32-45) та висновком за розділом, викладеному у абзаці 46 «Отже, АТ «Сумигаз» та ТОВ «Сумигаз Збут» підпадають під визначення вертикально інтегрованої організації; що здійснює діяльність на ринку розподілу та постачання природного газу у територіальних межах Сумської області, у значенні пункту 2 статті 1 Закону «Про ринок природного газу» та у розумінні абзацу 12 статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції»; є Суб'єктом господарювання у складі групи суб'єктів господарювання унаслідок наявності відносин контролю одного підприємства над іншим», Товариству не зрозуміло, яким чином ТОВ «Сумигаз Збут», який є постачальником природного газу на території України, має відношення до справи №02-06/03-2019 та висновків, викладених у Поданні.*
- (103) Інформація, вказана у розділі 5 Подання, є відкритою та міститься у державних реєстрах, зокрема, на власному веб-сайті АТ «Сумигаз» за посиланням <https://sm.104.ua/> та інформаційному ресурсі SMIDA за посиланням <https://smida.gov.ua/>.
- (104) Зазначена інформація відображає можливість АТ «Сумигаз» (завдяки вирішальному впливу на господарську діяльність ТОВ «Сумигаз Збут», який здійснюється безпосередньо, зокрема завдяки: праву володіння чи користування всіма активами; праву, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу органів управління ТОВ «Сумигаз Збут»; укладенню договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки), чинити вплив на суміжний з ринком розподілу природного газу в межах Сумської області ринок постачання природного газу, що, в свою чергу, може мати негативні наслідки для стану (структури) конкуренції на цьому ринку.
- (105) Окрім зазначеного, АТ «Сумигаз» зауважує, що *«В редакції пункту 1 глави 7 розділу VI станом на 29.11.2016 після виключення підпункту 10, залишився підпункт 11, який передбачає підстави припинення (обмеження) розподілу природного газу в інших випадках, передбачених законодавством, а після зміни редакції пункту 1 на підставі Постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг № 1418 від 11.08.2016, Порядок пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам, крім населення, затверджений постановою КМУ від 08.12.2006 1121687, так і залишився в редакції, яка передбачає таку підставу для припинення (обмеження) як відбір природного газу за відсутності у споживачів планового обсягу поставки природного газу на поточний місяць.*
- (106) Територіальне відділення не заперечує вказане.
- (107) При цьому слід зазначити, що на дату надсилання АТ «Сумигаз» повідомлень про припинення обмеження газопостачання споживачам Порядок обмеження та припинення розподілу природного газу споживачам визначався главою 7 розділу VI Кодексу із змінами, внесеним постановою НКРЕКП від 12.07.2018 № 691, підпункт 11 якої передбачав право оператора припинити/ обмежити газопостачання об'єкта у разі відмови представникам Оператора ГРМ в доступі на об'єкти або земельну ділянку

Споживача, де розташована газорозподільна система та/або газове обладнання, та/або комерційний вузол обліку газу, для здійснення контролю відповідності встановленого газоспоживаючого обладнання проектній документації, обстеження газових мереж до ВОГ та/або газоспоживаючого обладнання.

- (108) Відповідно до підпункту 12 пункту 5 розділу II Правил постачання саме Договір на постачання має містити перелік випадків, коли постачання природного газу може бути обмежено/припинено споживачу, та порядок обмеження/припинення, а по споживачу, що не є захищеним відповідно до Правил про безпеку постачання природного газу, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в нафтогазовій галузі, додаткові вимоги, визначені в зазначених Правилах.
- (109) При цьому розділом I Правил постачання дано чітке визначення поняття «підтверджений обсяг природного газу» це - плановий об'єм (обсяг) природного газу, обумовлений договором постачання природного газу між споживачем та постачальником на відповідний розрахунковий - період, який має бути поставлений споживачу відповідно до умов цього договору.
- (110) Абзац сьомий пункту 13 розділу II Правил постачання чітко вказує перелік нормативно-правових актів, які визначають інші підстави для припинення/обмеження газопостачання, а саме, вони мають бути передбачені Законом України «Про ринок природного газу», Кодексом газотранспортної системи, Кодексом газорозподільних систем, Правилами безпеки систем газопостачання.
- (111) За таких умов посилення АТ «Сумигаз» на наявність інших підстав для надсилання повідомлень та припинення/обмеження газопостачання, є неправомірним, тим більше, без зазначення конкретної норми права (пункту нормативно-правового акту) є дією, що не відповідає принципу правогвої визначеності та не дає можливості, ані споживачу, ані постачальнику спрогнозувати правомірність поведінки на ринку.
- (112) Отже, матеріалами Справи у їх сукупності доведено, що дії АТ «Сумигаз», які полягали у надсиланні окремим суб'єктам господарювання повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв'язку з перевитратою підтвердженого обсягу природного газу (за відсутності письмової заяви їх постачальників), що призвело до безпідставного припинення газопостачання споживачам, зокрема, ТОВ «Кононівський елеватор», є порушенням, передбаченим пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним становищем на ринку розподілу природного газу у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, що може призвести до обмеження конкуренції на суміжному ринку постачання природного газу, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.

9. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШТРАФУ

- (113) Відповідно до статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» вчинення суб'єктом господарювання порушення у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку тягне за собою накладення штрафу у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.
- (114) За інформацією ПАТ «Сумигаз», розмір доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за 2019 рік склав 339 642 000 (триста дев'яносто дев'ять мільйонів шістсот сорок дві тисячі) гривень.
- (115) При визначенні розміру штрафу враховано, що:
- розмір накладеного штрафу не може перевищувати меж, визначених частиною 6 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції»;
 - АТ «Сумигаз» порушення законодавства про захист економічної конкуренції припинено у ході розгляду справи.

На підставі викладеного та керуючись статтями 12, 12-1, 14 Закону України “Про Антимонопольний комітет України”, статтею 48 Закону України “Про захист економічної конкуренції”, пунктами 3, 11 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23 лютого 2001 року за №32-р, яке зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 березня 2001 року за №291/5482, зі змінами і доповненнями, пунктом 32 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (Правила розгляду справ), затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року за №5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за №90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року за №169-р) (зі змінами), адміністративна колегія Сумського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України

ПОСТАНОВИЛА:

1. Визнати, що АТ «Сумигаз» (м. Суми, вул. Лебединська 13, код 03352432) за результатами діяльності у 2018, 2019 роках та поточному періоді 2020 року, відповідно до частини 1 статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» є суб’єктом господарювання, що займав та продовжує займати монопольне (домінуюче) становище на ринку розподілу природного газу в межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується ПАТ «Сумигаз» для надання послуг.
2. Визнати, що дії АТ «Сумигаз» (м. Суми, вул. Лебединська 13, код 03352432), які полягали у надсиланні окремим суб’єктам господарювання повідомлення про припинення (обмеження) газопостачання у зв’язку з перевитратою підтвердженого обсягу природного газу (за відсутності письмової заяви їх постачальників), що призвело до безпідставного припинення газопостачання споживачам, зокрема, ТОВ «Кононівський елеватор», є порушенням, передбаченим пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним становищем на ринку розподілу природного газу у межах території Сумської області, на якій розташована газорозподільна система, що використовується АТ «Сумигаз» для надання послуг, що може призвести до обмеження конкуренції на суміжному ринку постачання природного газу, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку розподілу природного газу.
3. Відповідно до частини 2 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за вчинене порушення, зазначене у пункті 2 резолютивної частини цього рішення, накласти на АТ «Сумигаз» (40030, м. Суми, вул. Лебединська 13, код 03352432) штраф у розмірі 68 000 (шістдесят вісім тисяч) гривень.

Відповідно до частини 3 статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» особа, на яку накладається штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету, сплачує його у двомісячний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу.

Згідно з частиною 8 статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» протягом п’яти днів з дня сплати штрафу суб’єкт господарювання зобов’язаний надіслати до територіального відділення Антимонопольного комітету України документи, що підтверджують сплату штрафу.

Відповідно до статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» рішення може бути оскаржене до господарського суду Сумської області у двомісячний строк з дня його одержання.